

GUIA PRÀCTICA AMB RECOMANACIONS D'ACTUACIÓ PER ALS CENTRES EDUCATIUS EN ELS CASOS D'ALUMNES AMB TDAH

Trastorn per Dèficit d'Atenció amb o sense Hiperactivitat

Govern de les Illes Balears

Conselleria d'Educació i Cultura

Direcció General d'Ordenació, Innovació i Formació del Professorat

Govern de les Illes Balears

Vicepresidència i Conselleria de Relacions Institucionals

f.e.a.a.

Federación Española de Asociaciones
Para la ayuda al Déficit de Atención e
Hiperactividad

GUIA PRÀCTICA AMB RECOMANACIONS D'ACTUACIÓ PER ALS CENTRES EDUCATIUS EN ELS CASOS D'ALUMNES AMB TDAH

Trastorn per Dèficit d'Atenció amb o sense Hiperactivitat

Elaborat per: STILL. Associació Balear de Pares de Nins amb TDAH.

Direcció i supervisió: Esther Ureña Morales. Psicòloga i coordinadora d'STILL

Agraïments: STILL agraeix la col·laboració de Paloma Fajardo Calvo (psicòloga d'STILL), Beatriz Mena Pujol (psicopedagoga i mestra d'educació especial. Fundació ADANA), Vicenç Nicolau (pedagog i orientador escolar d'EOEP de Palma) i d'Estefania Cano Ribas (psicòloga col·laboradora d'STILL).

Revisat i aprovat per: Servei d'Innovació de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears.

Recomana la seva aplicació: Dr. Oriol Lafau Marchena. Psiquiatre i coordinador dispositius salut mental infanto-juvenil de Balears.

Aquest projecte s'ha pogut dur a terme gràcies al suport del Govern de les Illes Balears.

ASOCIACIÓN STILL

C/ Ramon Berenguer III, 5, baixos. 07003 – Palma de Mallorca.

Telfs.: 971.498.667 – 699.779.449

stilltdah@yahoo.es – www.still-tdah.com

© Reservats tots els drets. Està prohibida la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment, compresos la impressió, la reprografia, el microfilm, el tractament informàtic o qualsevol altre sistema, així com la distribució d'exemplars mitjançant lloguer i préstec, sense l'autorització escrita de l'autor o dels límits que autoritzi la Llei de Propietat Intel·lectual*₁(Annexos).

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ.....	5
1.1. Objectius	6
1.2. Què és el TDAH?	6
1.3. Les funcions executives.....	7
2. ACTUACIONS GENERALS DAVANT DE L'ALUMNAT AMB TDAH	10
2.1. Què cal fer quan el professor detecta en un alumne els símptomes del TDAH.....	11
2.1.1. Com cal informar als pares dels problemes a l'aula	11
2.1.1.1. A quin professional se'ls ha d'adreçar	11
2.1.1.2. Accés a la informació	11
2.2. Què cal fer quan els pares informin el centre escolar sobre el diagnòstic de TDAH del seu fill	12
2.2.1. Informe diagnòstic.....	12
2.2.2. Confidencialitat.....	12
2.2.3. Informació al docent.....	12
2.2.3.1. Informació.....	13
2.2.3.2. Formació	13
2.3. Coordinació i informació entre família, centre educatiu i docents	13
2.3.1. Coordinació entre professors	13
2.3.2. Coordinació i comunicació entre centre, orientador psicopedagògic, professors, família i/o professionals externs.....	13
2.3.3. Coordinació amb la família.....	14
3. TRACTAMENT DEL TDAH.....	15
3.1. Tractament psicològic	16
3.2. Tractament farmacològic	16
3.3. Tractament psicopedagògic.....	16
4. PAUTES I ACTUACIONS ESPECÍFIQUES PER AL CENTRE	17
4.1. Flexibilitzar l'organització del centre	18
4.1.1. Actuacions per ajudar a millorar el rendiment acadèmic de l'alumne amb TDAH.....	18
4.1.1.1. Avaluacions.....	18
4.1.1.2. Agenda.....	18
4.1.1.3. Utilització de mitjans electrònics per a una eficaç coordinació centre/família/professor.....	19
5. PAUTES D'ACTUACIÓ PER AL PROFESSOR I EL CENTRE	20
5.1. Flexibilitat per aconseguir millorar el comportament.....	21
5.1.1. Com cal actuar davant d'un comportament disruptiu i millorar la conducta	21
5.1.2. Excursions i activitats especials.....	22
5.1.3. Una escola inclusiva.....	22
6. PAUTES I ESTRATÈGIES PER AL PROFESSOR.....	23
6.1. Recomanacions metodològiques per adaptar el sistema d'ensenyament i aspectes didàctics.....	24
6.1.1. Planificació i organització.....	24
6.1.2. Proporcionar als alumnes amb TDAH un ambient estructurat i previsible	24
6.1.3. Ambient adequat per a l'aprenentatge	25
6.1.4. Accés a les instruccions. Entrenament en autoinstruccions i resolució de problemes.....	25
6.1.5. Emprar un sistema d'autoreforçament individual i col·lectiu a l'aula.....	26
6.1.6. Mantenir un ensenyament actiu, augmentant l'estimulació de les tasques (combinar períodes d'atenció amb acció manipulativa).....	26
6.1.7. Seqüenciar les tasques.....	27

7. LES ADAPTACIONS CURRICULARS D'ACCÉS	28
7.1. Adaptacions no significatives.....	29
7.1.1. Exàmens i avaluacions.....	29
7.1.2. Agenda	30
7.1.3. Deures i tasques	31
7.1.4. Actuacions davant d'oblits per distracció	31
7.2. Adaptacions significatives.....	31
8. UNA SITUACIÓ ESPECÍFICA	32
9. BIBLIOGRAFIA	34
10. PUBLICACIONS RECOMANADES	37
10.1. Manuals dirigits a professionals	38
10.2. Manuals dirigits a pares	39
11. ENLLAÇOS D'INTERÈS	40
12. ANNEXOS	42

1

INTRODUCCIÓ

1. INTRODUCCIÓ

Aquesta **GUIA PRÀCTICA** es fonamenta, per una part, en les recomanacions de la comunitat científica respecte a la importància d'adaptar el sistema metodològic d'ensenyament/aprenentatge a les necessitats dels alumnes amb TDAH (Trastorn per Dèficit d'Atenció amb o sense Hiperactivitat) per tractar de garantir el seu adequat desenvolupament i aprenentatge i, per una altra, en les sol·licituds d'ordre pràctic dels pares de nins afectats per aquest trastorn, i en les peticions del professorat i dels mateixos centres educatius.

Aquestes recomanacions i mesures metodològiques (adaptacions d'accés) tenen com a objectiu que l'alumne amb TDAH progressi en el seu desenvolupament personal i acadèmic i, fins i tot, poden ser útils per millorar el rendiment de la resta d'alumnes.

1.1 Objectius

Els objectius d'aquesta Guia Pràctica són:

- Ajudar a aconseguir l'adequació dels procediments d'ensenyament/aprenentatge a les necessitats de l'alumne amb TDAH i tractar de reduir algunes de les barreres més significatives que pot haver-hi en l'actual sistema metodològic d'ensenyament/aprenentatge.
- Sensibilitzar els centres docents de la importància de flexibilitzar l'organització general per poder adaptar-se a les necessitats dels alumnes amb TDAH.
- Procurar millorar el rendiment acadèmic dels alumnes amb TDAH, adaptant el sistema d'avaluació, no en els continguts curriculars, però sí en el format i en l'execució.
- Facilitar l'accés als coneixements, millorar el rendiment acadèmic, la competència i inclusió, i en definitiva, el desenvolupament integral de l'alumne amb TDAH.
- Tractar d'afavorir, mitjançant l'acció educativa, el bon pronòstic en l'evolució del Trastorn per Dèficit d'Atenció amb o sense Hiperactivitat, millorar l'estat emocional de l'alumne amb TDAH i prevenir el risc de fracàs escolar.
- Contribuir al bon funcionament dels centres escolars i beneficiar en la mesura possible la funció educativa i la feina del professor.

1.2 Què és el TDAH?

El Trastorn per Dèficit d'Atenció amb o sense Hiperactivitat (TDAH) és un trastorn d'origen neurobiològic que afecta aproximadament al 5% de la població en edat escolar.

Es caracteritza pels símptomes de **desatenció** (*incapacitat de resistir-se a estímuls irrellevants, la qual cosa dificulta la seva concentració durant molt temps i, per tant el manteniment del "treball consistent" en una tasca, per un període de temps més o menys llarg*), **hiperactivitat** (*alt nivell d'activitat motora*) i **impulsivitat** (*dificultat d'autocontrol en les seves emocions, pensaments i conductes*), que es presenten **amb major intensitat i freqüència** del que s'espera per la seva edat i nivell de desenvolupament, de tal manera que **interfereixen negativament** en el seu aprenentatge i/o comportament.

Aquests símptomes poden manifestar-se conjuntament o bé predominar-ne només un d'ells. El TDAH no sempre cursa amb hiperactivitat.

Una de les dificultats del TDAH és que, amb una elevada freqüència, es presenta acompanyat d'un o més trastorns. Per tant, és habitual que l'alumne amb TDAH presenti a més el perfil següent:

- TDAH i dificultats d'aprenentatge (dificultat en l'aprenentatge de les matemàtiques (*DAM*), de l'escriptura i de la lectura (*DL*), dislèxia).
- TDAH i problemes perceptivo/motors (*deficient coordinació motora i motricitat fina*).
- TDAH i trastorns de l'estat d'ànim (*depressió i/o ansietat*).

- TDAH i trastorn negativista/desafiant (*conducta oposicionista*).
- TDAH i conductes agressives (*conductes agressives-defensives, de caràcter més aviat impulsiu que es produeixen com una resposta desmesurada a allò que el nin interpreta com una provocació o un atac*).

El grau de dificultat que els alumnes presenten depèn de:

- La gravetat de la disfunció neurològica de fons,
- La convivència (o comorbilitat) amb altres trastorns,
- L'ajustament emocional i l'autoestima,
- El grau en què l'educació rebuda pugui influir en la moderació dels símptomes.

El TDAH és un dels trastorns **més sensibles a l'acció educativa de l'entorn** (principalment família i escola). Per això, una detecció primerenca (des de la família o l'escola), un diagnòstic correcte i un bon maneig psicopedagògic, mèdic i familiar del TDAH, afavoreixen el bon pronòstic del nin afectat.

1.3 Les funcions executives

Les dificultats pròpies del TDAH es troben en les **funcions executives**.

Les funcions executives consisteixen en el manteniment de l'activitat cognitiva del subjecte sobre un determinat tipus d'estímul o de tasca al llarg d'un període de temps (regulació de l'atenció sostinguda).

L'exercici de les funcions executives depèn del pla que s'ha traçat el subjecte per assolir una meta; així, alhora que el subjecte focalitza l'atenció, ha de ser capaç de rebutjar estímuls irrelevants per a executar bé la tasca proposada.

El funcionament inadequat d'aquestes funcions es manifesta en els següents trets predominants en els nins amb TDAH:

- La resposta inhibidora inadequada, és a dir, dificultats per al control d'impulsos i dificultats de la capacitat per demorar recompenses.
- L'excessiva activitat en tasques irrelevants o bé la seva pobre regulació de l'activitat davant l'exigència d'una determinada situació.
- Les dificultats per a la regulació de les emocions, la motivació i l'atenció.
- La major variabilitat en el rendiment de la seva feina.

Funcions executives relacionades amb el rendiment acadèmic

La característica clau del TDAH és la **major variabilitat** en el rendiment acadèmic i/o execució de qualsevol tasca al llarg del temps.

Quina és la problemàtica?

- Tenen dificultat per mantenir l'atenció de forma sostinguda i gran facilitat per a la distracció.
- Falta de capacitat per activar la motivació intrínseca necessària per a les tasques que no tenen cap conseqüència immediata o atracció per a ells.
- Rendiment acadèmic per sota de la seva capacitat.

Com es manifesta?

- **En la qualitat de la feina:** la seva feina sol ser pobra i incompleta, amb una inadequada presentació, encara que en ocasions puguin fer-les bé. Són molt depenents de l'ambient (organització, estructuració i supervisió).
- **En la quantitat de la feina:** amb freqüència no acaben les seves feines, tasques, exàmens, etc.
- **En la velocitat de la feina:** molts nins amb TDAH treballen més a poc a poc, d'altres es precipiten, ho fan molt ràpid i comenten errors. En general, no revisen les seves tasques i, quan ho fan, tenen gran dificultat per detectar els errors comesos durant la seva execució.
- **En el rendiment:** el seu rendiment pot variar significativament d'un moment a un altre i, fins i tot, d'un dia a un altre.
- **En l'automotivació (autoreforçament):** els costa mantenir l'esforç en tasques o activitats que no els proporcionen una recompensa immediata. Tenen dificultat per treballar per grans recompenses a llarg termini, en canvi, necessiten recompenses freqüents encara que siguin irrelevantes. Poden iniciar una tasca correctament, però després d'un temps estan desmotivats i/o cansats i es deixen portar per estímuls que en aquells moments són més gratificants i immediats, com parlar amb un company o mirar per la finestra; ho saben fer, però hi ha una incapacitat per inhibir aquests estímuls. Es deixen arrossegar per estímuls més divertits per a ells i recompenses immediates.
- **En la regulació del nivell general d'alerta,** és a dir, per centrar-se en les demandes de l'ambient i del moment (el que ocorre aquí i ara). Tenen dificultats per iniciar el treball que han de fer, evitar la distracció i mantenir-se atents en situacions monòtones. Amb freqüència sembla que somien desperts o són als núvols quan se suposa que haurien d'estar atents, concentrats i centrats en una tasca.

Aquesta variabilitat sol generar molt desconcert en els altres, ja que en algunes ocasions poden fer el seu treball ràpidament i correctament, mentre que en altres les seves tasques són realitzades incorrectament amb errors i de manera irregular. Això no ha de portar-nos a concloure que el nin "pot", però no "vol".

Funcions executives i comportament

Una altra característica de les persones amb TDAH és la dificultat en la **inhibició conductual** i la pobre **regulació del nivell d'activitat** a les demandes d'una determinada situació.

Quina és la problemàtica?

- Dificultat en la regulació de les emocions
- Poca habilitat de l'individu per "aturar i pensar" abans d'actuar.
- Dificultat per controlar la reacció a un esdeveniment en una situació o context que exigeix control.

Com es manifesta?

- Freqüentment, tenen dificultats per inhibir les seves reaccions emocionals front esdeveniments, tal com ho fan els altres de la seva mateixa edat. No és que les emocions que experimenten siguin inadequades, sinó que solen manifestar-les públicament. No són capaços "de privatitzar" els seus sentiments i/o pensaments, guardar-los i mantenir-los interns
- En general, aparenten ser menys madurs emocionalment, més expressius amb els seus sentiments, més exaltats, irascibles i es frustran fàcilment pels esdeveniments, provocant, de vegades, dificultats en les seves interaccions socials (baixa tolerància a la frustració).
- En la incapacitat d'interrompre les seves accions quan és evident que ja no són adequades.
- Els nins amb TDAH solen ser en excés inquietos i mostren un moviment excessiu que no és necessari per realitzar una tasca determinada. Es manifesta per un moviment continu de mans i peus, tocar coses, gronxar-se mentre estan asseguts i el canvi de postura constant mentre realitzen tasques relativament avorrides.
- Els nins més petits solen córrer i enfilarse en excés o qualsevol altra activitat motora gruixuda. Això tendeix a disminuir amb l'edat.
- Els adolescents amb TDAH solen manifestar més inquietud que els seus companys de la mateixa edat i nivell de desenvolupament.

2

ACTUACIONS GENERALS DAVANT DE L'ALUMNAT AMB TDAH

2. ACTUACIONS GENERALS DAVANT DE L'ALUMNAT AMB TDAH

2.1 Què cal fer quan el professor detecta en un alumne els símptomes del TDAH?

Quan el professor sospita que un alumne pot estar afectat per TDAH ha d'actuar de la manera següent:

- Omplir un full de derivació a l'equip d'orientació educativa i psicopedagògica corresponent (EAP, EOEP, DO, orientador de primària reconegut per la Conselleria d'Educació i Cultura).
- L'equip d'orientació psicopedagògica analitza conjuntament amb l'equip educatiu de l'alumne tota la informació recollida per poder elaborar l'avaluació psicopedagògica.
- L'avaluació individual consisteix en entrevista familiar, observació de l'alumne en diferents entorns del centre, avaluació individual amb proves estandarditzades i recollida i anàlisi del conjunt de dades més rellevants del procés d'ensenyament/aprenentatge, escales d'observació, etc.
- L'EAP, EOEP, DO, orientador de primària reconegut per la Conselleria d'Educació i Cultura és el que deriva a altres serveis externs que puguin ajudar en la confirmació del diagnòstic de TDAH.

2.1.1 Com cal informar als pares dels problemes a l'aula?

És recomanable que l'orientador, juntament amb el professor, informin als pares de les dificultats detectades a l'aula, així com, de la repercussió en l'aprenentatge de l'alumne. Una manera adient de fer-ho és aportant dades concretes sobre els problemes de conducta i/o de rendiment acadèmic detectats, i intentar contrastar-los amb els comportaments que observen els pares a l'entorn familiar: destacar similituds i diferències en l'aprenentatge i comportament del nin en els dos àmbits de la seva vida.

És convenient intentar fer-los veure la importància de determinar quin problema és el que està interferint en el desenvolupament del nin per tal de poder-li donar suport.

2.1.1.1 A quin professional se'ls ha d'adreçar

Oferir la possibilitat que l'avalui l'EOEP o l'orientador del centre. Una vegada es coneguin els resultats juntament amb l'informe d'avaluació, és necessari orientar les famílies a altres professionals que puguin confirmar el diagnòstic mèdic i tractar el problema de manera específica. En aquest cas, el pediatre del nin o el metge de família poden orientar als pares cap a l'especialista o professional que, en la seva opinió, s'adequa més al cas concret (psiquiatre infantil, psicòleg o neuròleg).

2.1.1.2 Accés a la informació

Suggestir als pares la conveniència d'accedir a informació actualitzada i fonamentada en evidència científica sobre TDAH. La informació verídica redueix la incertesa, la por i ajuda a prendre decisions encertades.

Els orientadors poden suggerir als pares títols de llibres i adreces de pàgines web la informació i contingut dels quals siguin segurs.

Les associacions de pares de nins amb TDAH, generalment, ofereixen un servei gratuït d'informació sobre el trastorn a les famílies.

2.2 Què cal fer quan els pares informin el centre escolar sobre el diagnòstic de TDAH del seu fill?

2.2.1 Informe diagnòstic

L'informe diagnòstic ajuda al professor a iniciar una sèrie d'actuacions metodològiques que puguin donar una resposta educativa a l'alumne amb TDAH. Per això, és convenient que els pares col·laborin oferint la informació necessària. Només si els docents comparteixen aquesta informació poden oferir els suports necessaris a l'alumne i, així, ajudar a un adequat desenvolupament. Aquesta informació afavoreix l'eficàcia de la tasca docent.

2.2.2 Confidencialitat

És important tenir en compte que la informació que conté l'informe diagnòstic inclou dades personals i, fins i tot, de vegades comprèn dades de la història clínica de l'alumne i, per tant, és informació "confidencial" (*Llei Orgànica 15/1999 de Protecció de Dades de Caràcter Personal*)

El professor i la resta del personal del centre que, en l'exercici de les seves funcions, accedeixi a dades personals i/o familiars que afectin la intimitat dels menors o les seves famílies estan subjectes al deure de secret professional (*Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació i art. 10 Llei Orgànica 15/1999 de Protecció de Dades de Caràcter Personal*).

Es recomana no guardar l'informe esmentat i tornar-ho a la família després de recollir-ne la informació **estrictament necessària per a l'educació i orientació de l'alumne** (*Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació, disposició addicional vint-i-tresena*) i ser especialment diligents amb la informació recollida. Si l'informe diagnòstic roman al centre és convenient garantir la seva custòdia d'acord als requisits legals.

Es recomana sol·licitar als pares autorització per traslladar la informació recollida a tot el professorat i personal que els responsables del centre educatiu considerin, entenent que **és condició essencial** que els professors disposin de la informació específica sobre les dificultats de l'alumne perquè **puguin dur a terme la seva funció educativa**. (*Annex 1*)

Aquestes dades de caràcter personal que el centre escolar obté en l'exercici de les seves funcions i com a garantia del compliment de la seva funció, no podran tractar-se per a finalitats diferents de l'educativa sense consentiment exprés de l'alumne o el seu representant legal (en el cas de menors). Per exemple, si s'utilitzen amb finalitats d'investigació, se n'haurà d'obtenir consentiment (*Llei Orgànica 15/1999 de Protecció de Dades de Caràcter Personal*).

2.2.3 Informació al docent

Informar al professor de la importància de ser molt diligents amb la informació sobre el diagnòstic (respectar la confidencialitat), així com de la necessitat d'obtenir aquesta informació per al compliment de la seva funció educativa.

Intentar sensibilitzar als professors i a tota la comunitat educativa sobre aquesta problemàtica i transmetre'ls que amb la seva ajuda es pot millorar molt el pronòstic i l'evolució de l'alumne amb TDAH, ja que és un trastorn **altament sensible** a l'acció educativa.

Donar al professor la perspectiva d'un trastorn que ha de contemplar-se des de la diversitat, present en tots els àmbits. És important que no "s'etiqueti" o "estigmatitzi" el nin amb TDAH ja que és un trastorn molt heterogeni, que pot variar molt d'un nin a un altre, i que es tracta d'una condició que afecta en major o menor grau el desenvolupament de l'alumne, com qualsevol altra (diabetis, miopia, asma, problemes d'audició, de coordinació, etc.).

2.2.3.1 Informació

Facilitar als professors l'accés a informació verídica (fonamentada en evidència científica) necessària per poder oferir a l'alumne els suports de tipus metodològic que requereix per progressar adequadament i millorar el seu rendiment i/o comportament.

2.2.3.2 Formació

En el cas que el professor vulgui formació específica, s'ha de facilitar el seu accés per mitjà dels cursos de formació del CEP i/o d'altres. Els professors amb formació específica en TDAH poden donar un suport més adient als alumnes afectats.

2.3 Coordinació i informació entre la família, centre educatiu i docents

2.3.1 Coordinació entre professors

Es recomana la coordinació entre tots els professors de l'alumne, per tal que s'implementin les mateixes tècniques de control de conductes, si són necessàries, a més de facilitar la possibilitat d'establir i mantenir de forma coherent i sistemàtica els suports metodològics necessaris facilitadors de la major generalització d'aquests aprenentatges i, per tant, augmentaran l'eficàcia educativa.

Quan l'alumne afectat canviï de curs o de cicle, es recomana informar el nou professor de les seves dificultats i dels suports que requereix. Amb freqüència, els pares s'enfronten a la situació d'haver de tornar a explicar les dificultats del seu fill cada curs, o cada vegada que canvia de professor, amb el consegüent retard a l'hora d'implementar els suports adients.

2.3.2 Coordinació i comunicació entre centre, orientador psicopedagògic, professors, família i/o professionals externs

És convenient implementar un sistema de comunicació fluid i eficaç entre el centre educatiu, els seus docents, la família, l'orientador i/o el professional extern. Les dificultats d'organització i de planificació de l'alumne amb TDAH provoquen freqüentment que les comunicacions del centre i la informació de l'agenda no arribin a l'alumne i a la família. Aquesta situació es dona en els alumnes amb TDAH tant de primària com de secundària.

La comunicació és molt important, sense aquesta és molt difícil que es faci un seguiment constant i una supervisió de la feina a la llar o per part dels professionals externs que puguin donar suport a l'alumne, d'acord a les expectatives del centre educatiu i, amb l'objecte de millorar el rendiment acadèmic. És aconsellable trobar la forma d'assegurar-se que la informació ha arribat a la seva destinació, mitjançant el sistema que sigui (agenda ordinària o d'altres). Actualment, pot resultar molt útil la utilització de mitjans electrònics (agenda per internet, web del col·legi, correu electrònic, sms, etc.) a fi de facilitar l'accés "a temps" d'aquesta informació, tant per a l'alumne com per a la família.

2.3.3 Coordinació amb la família.

És important supervisar que els alumnes amb TDAH portin el material escolar necessari per fer les tasques, així com assegurar-se que duuguin anotat a l'agenda la informació per poder fer aquestes tasques. La supervisió és recomanable adequar-la en funció de l'edat i el curs de l'alumne, tenint en compte que aquest procés s'automatitzarà més tard del que s'espera (fins a una mitjana de tres anys més tard que la resta de nins de la seva mateixa edat).

És primordial que s'implementi un sistema d'accés a la informació **més rellevant** de l'agenda, que sigui eficaç.

La informació cabdal que ha d'arribar als pares és la relativa a **deures i tasques d'estudi, dates de controls o avaluacions i el contingut que inclou, dates de lliurament de treballs i el que han de contenir, així com els llibres que han de llegir i els terminis de lliurament**; tot això amb la finalitat que els esforços de pares, professors i alumne, s'encaminin eficientment vers l'objectiu desitjat.

És important que s'informi amb certa regularitat sobre el comportament, l'esforç, el progrés acadèmic, la realització dels deures de casa, així com de les notes de proves i controls, la qualitat de les tasques i la valoració sobre el grau d'atenció general. (*Annex 2*)

És aconsellable tenir cura sempre de la forma d'informar per no perjudicar l'autoestima de l'alumne.

3

TRACTAMENT DEL TDAH

3. TRACTAMENT DEL TDAH

El tractament del TDAH que ha demostrat major efectivitat i que avala la comunitat científica és el "**multidisciplinar**" que combina els tractaments següents:

3.1 Tractament psicològic

Dirigit a pares, professors i nins. Consisteix en informació sobre el TDAH, estratègies de maneig de la conducta, estratègies de comunicació per millorar la relació amb l'alumne/fill i estratègies per augmentar l'autocontrol del nin.

3.2 Tractament farmacològic

L'objectiu és reduir els símptomes bàsics del trastorn (inatenció, sobreactivitat motora i impulsivitat). El més utilitzat, eficaç i millor medicament conegut és el *metilfenidato* (neuroestimulant). Els estudis científics avalen la seva eficàcia i seguretat. Sol ser un tractament de llarga durada (anys) que, en la majoria dels casos, si està ben pausat, facilita el correcte desenvolupament intel·lectual i millora la interacció social i familiar, a més de **facilitar la intervenció** de les teràpies psicològiques i pedagògiques, de maneig de conducta, etc. Pot presentar-se qualche cas en el qual el tractament farmacològic no sigui efectiu.

Existeixen altres ofertes farmacològiques, com l'atomoxetina, un medicament específic per al TDAH i no estimulants, que estudis en altres països han demostrat també bons resultats.

Si l'alumne ha de prendre alguna dosi de medicació per prescripció mèdica al centre educatiu, es recomana:

- Sol·licitar als pares que facin la petició d'ajuda al personal del centre per subministrar la medicació de forma escrita. (*Annex 3*)
- En el cas que el centre disposi de servei d'infermeria, serà aquest servei qui s'encarregarà de subministrar la medicació.
- Evitar administrar la medicació "públicament".

Si un alumne està medicat i els professors del nin ho saben, aquests poden col·laborar observant i registrant si apareixen millores o no en el rendiment acadèmic, en el comportament i en les relacions amb els seus companys. La seva informació pot ser de gran utilitat per al metge que tracta l'alumne a l'hora de valorar l'efectivitat del tractament farmacològic o bé la necessitat d'ajustar la dosi. També hi poden col·laborar mitjançant l'observació de possibles efectes secundaris com: irritabilitat, mal de cap, nàusees, disminució de la gana, etc., i traslladar la informació als pares. Aquesta col·laboració és de gran utilitat per valorar l'efectivitat del tractament farmacològic, així com per valorar la necessitat de realitzar un altre tipus d'intervenció. (*Annex 4*)

És important que quan l'alumne mostri resultats positius després de l'administració del fàrmac, el professor reforci la seva bona conducta o bon rendiment i **no l'atribueixi al fàrmac**; no dir mai frases tipus "es nota que avui té n'has recordat de prendre la pastilla" o "que bé treballes quan prens la pastilla".

3.3 Tractament psicopedagògic

L'objectiu és millorar les habilitats acadèmiques del nin mentre estudia i fa els deures, millorar la conducta davant la tasca acadèmica, millorar la motivació davant l'estudi, la imatge que té de si mateix com a estudiant i establir un hàbit d'estudi al nin.

4

PAUTES I ACTUACIONS ESPECÍFIQUES PER AL CENTRE

4. PAUTES I ACTUACIONS ESPECÍFIQUES PER AL CENTRE

4.1 Flexibilitzar l'organització del centre

Es recomana al centre escolar ser flexible davant dels requeriments d'aquests alumnes. L'alteració que presenten en les funcions executives implica que tinguin més dificultat en recuperar l'après anteriorment per aplicar-ho en el moment actual, el que comporta que tinguin major dificultat per a:

- Recordar amb detall el que ha succeït o han après.
- Expressar el que saben, de manera estructurada i ordenada.
- Detectar i reconduir els errors que cometen en el moment de l'execució d'una tasca.
- Aprendre dels errors, dels càstigs o dels premis, anticipar esdeveniments i conseqüències.

I en definitiva, per consolidar els aprenentatges i optimitzar el rendiment del que saben. **Poden fer-ho, però, els durà més temps i requeriran de més esforç i de més supervisió que els altres.**

És aconsellable que la direcció del centre doni suport al professor i li permeti fer les **adaptacions metodològiques** necessàries per a:

- Evitar major grau de dificultat en l'execució de les tasques, la qual cosa repercutiria negativament en el rendiment acadèmic de l'alumne.
- Millorar el seu comportament o bé mantenir un comportament adequat al medi.
- No perjudicar l'autoestima mantenint un ajustat estat emocional, necessari per afavorir el seu adequat desenvolupament.

4.1.1 Actuacions per ajudar a millorar el rendiment acadèmic de l'alumne amb TDAH

4.1.1.1 Avaluació

Proporcionar al professor els mitjans precisos per realitzar les adaptacions necessàries en el procés d'avaluació.

- Modificació del calendari i horari d'exàmens.
- Adaptacions en l'estructura i format dels exàmens.
- Facilitar una còpia dels exàmens als pares i/o professors de repàs, per poder detectar els seus errors i treballar-los reforçant allà on presenten majors dificultats.

4.1.1.2 Agenda

Algunes de les dificultats més rellevants de l'alumne amb TDAH són les d'organització i planificació dels deures, tasques, estudi..., per tant, cal:

- Transmetre la importància de que l'alumnat amb TDAH, faci un bon ús de l'agenda. Per a això, és necessària una supervisió que s'haurà de dur a terme durant **molt més temps** que el que s'espera per la seva edat, donades les pròpies dificultats d'organització i planificació d'aquests alumnes.
- Sensibilitzar sobre la importància que la comunicació entre centre i família, per mitjà de l'agenda, contingui informació d'aspectes tant positius com negatius de l'alumne; així com tenir cura de la forma en la qual es transmet. Quan hi hagi comunicacions negatives freqüentment no s'aconsella l'ús regular de l'agenda, ja que anirà en detriment de la seva autoestima; es poden emprar altres vies com un sobre a part, una trucada, anotar-ho per a reunions posteriors, etc.

4.1.1.3. Utilització de mitjans electrònics per a una eficaç coordinació entre centre, família, professor

Objectiu: Facilitar als pares i a l'alumne la supervisió i la planificació de les tasques, amb la finalitat de fer més eficaç la col·laboració dels pares amb el professor.

- Pot ser de molta utilitat, la implementació, per part del centre, d'un sistema de seguiment acadèmic mitjançant Internet; aquest sistema facilitarà la comunicació de la informació més rellevant entre el centre, la família i l'alumne, per tal de poder-ne dur a terme un seguiment de l'agenda i el comportament.
- Incloure en el sistema informació de l'alumne, del grup i del centre, amb l'avantatge que suposa accedir-hi de manera immediata.
- La informació de l'alumne, introduïda pel professorat a diari o amb certa regularitat, es centrarà en aspectes acadèmics i de comportament.
- Aquesta informació de l'alumne, es dividirà en: **agenda**, faltes o retards d'assistència, incidències en la conducta, les tasques, els exàmens i els deures i notes d'avaluació.
- La informació de l'agenda és **cabdal** per a què els pares puguin col·laborar eficaçment amb els professors del seu fill.

5

PAUTES D'ACTUACIÓ PER AL PROFESSOR I EL CENTRE

5. PAUTES D'ACTUACIÓ PER AL PROFESSOR I EL CENTRE

5.1. Flexibilitat per aconseguir millorar el comportament

L'alumne amb TDAH, per les seves característiques, té més possibilitats de comportar-se de manera inadequada.

5.1.1. Com cal actuar davant d'un comportament disruptiu i millorar la conducta?

Objectiu: Aplicar estratègies efectives per millorar la conducta i evitar que repercuteixi en el rendiment acadèmic.

Per al centre:

- Oferir formació actualitzada al professorat en tècniques de modificació de conducta.
- La conseqüència davant d'un comportament inadequat es recomana que sigui proporcional a la falta comesa.
- Evitar les expulsions sempre que sigui possible. No solucionen el problema de conducta i poden repercutir negativament en el rendiment acadèmic.

Per al professor:

- Aplicar tècniques de modificació de conducta per augmentar les conductes desitjades i reduir les no desitjades: reforç positiu, extinció, cost de resposta (pèrdua de privilegis), temps-fora. (*Annex 5*)
- El càstig no és el més recomanable, ja que és una tècnica que només ensenya l'alumne el que NO ha de fer, no el que SÍ ha de fer. No li permet enfrontar-se i rectificar les conseqüències dels seus errors, això no obstant pot generar conductes d'evitació, fugida, ràbia, mentides, frustració, negació i desigs de revenja.
- És més convenient el reforç positiu de petites conductes adequades, perquè així ensenyem a l'alumne el camí que cal seguir, i a aprendre la conducta adequada.
- Es recomana, com a clau d'una bona disciplina, reconèixer, reforçar i recompensar la bona conducta. Quan l'alumne es porti bé se li ha de dir, preferentment en el mateix moment. Per una banda és molt positiu i eficaç estar atent per identificar aquestes bones conductes, que en la resta d'alumnes ens semblaran "normals", però que a l'alumne amb TDAH li resulta més complex realitzar-les per les dificultats intrínseques del trastorn. D'altra, si la seva conducta no és l'esperada, el més adient és evitar criticar-lo davant dels altres.
- És molt positiu substituir el verb "ser" pel verb "estar"; d'aquesta forma no ataquem la seva autoestima i li mostrem la conducta correcta (ex.: "**ets** un desordenat", és millor dir "la teva taula **està** desordenada").
- És recomanable que la conseqüència davant d'un comportament disruptiu no estigui lligada a les notes, ja que aquestes el que reflecteixen per a l'alumne, és el rendiment acadèmic. És convenient que la conseqüència no es relacioni amb feines de tipus acadèmic (ex.: més deures), o bé directament amb el rendiment acadèmic de l'alumne (ex.: menys nota). Fer-ho aniria en contra del treball que es pugui estar duent a terme de forma paral·lela per millorar la seva autoestima i motivació davant de l'estudi.
- Baixar la nota no és efectiu per millorar el comportament i augmenta les barreres per millorar el rendiment acadèmic de l'alumne que, per les seves característiques, es pot comportar malament amb major freqüència que els seus companys.
- Davant d'una conducta desafiadora es recomana utilitzar les tècniques d'extinció i el temps-fora (esperar que passi el moment de ràbia): no moralitzar, no jutjar, no enfrontar-se, no atacar, no entrar en lluites de poder; mantenir-se ferm i oferir alternatives de solució. (*Annex 5 A*)
- És convenient recordar que l'adult/professor és el seu **model**. És la persona que pot ensenyar-li l'opció correcta generant alternatives positives als seus comportaments erronis.

5.1.2. Excursions i activitats especials

Objectiu: Tenir cura de l'autoestima de l'alumne. No s'aconsella permetre que els alumnes es quedin sense participar en activitats especials a causa del seu comportament i/o excessiu moviment; per exemple, en sortides, excursions, representacions de teatre, etc. Si es fa així pot repercutir negativament en la seva autoestima.

Per al centre:

Està indicat cercar alternatives amb el professor perquè l'alumne pugui realitzar l'activitat i dur-la a terme sense problemes i de manera segura. De vegades és el mateix professor qui pot témer que li pugui ocórrer alguna cosa a l'alumne i veure's incapaç d'assumir aquesta responsabilitat. Es recomana valorar la possibilitat que el nin vagi amb un acompanyant que proporcioni l'escola o la família.

Per al professor:

- Preparar l'alumne per a l'esdeveniment extraordinari, explicant amb antelació **on van i quin és el comportament** que se n'espera (especificant què vol dir portar-se bé).
- Anticipar possibles conductes no permeses i establir conseqüències prèviament.

5.1.3. Una escola inclusiva

Objectiu: Evitar potenciar les seves dificultats d'aprenentatge i el seu comportament disruptiu. Els models són importants. Es recomana:

- Evitar agrupar tots els nins amb dificultats i separar-los de la resta d'alumnes, atès que segurament potenciarà les seves dificultats i no ajudarà a solucionar el problema.
- No és convenient separar-lo a l'aula de manera destacada (ex.: col·locar la seva taula a la paret, etc.)

6

PAUTES I ESTRATÈGIES ESPECÍFIQUES PER AL PROFESSOR

6. PAUTES I ESTRATÈGIES ESPECÍFIQUES PER AL PROFESSOR

6.1. Recomanacions metodològiques per adaptar el sistema d'ensenyament i aspectes didàctics (*Annex 6*)

6.1.1. Planificació i organització

Posar molt èmfasi en l'aspecte organitzatiu. Una de les majors dificultats dels alumnes amb TDAH és planificar abans d'actuar. Moltes vegades no reben les instruccions, encara que ho sembli. Per això s'aconsella:

6.1.2. Proporcionar als alumnes amb TDAH un ambient estructurat i més predictable

Això es pot fer de la forma següent:

- Procurar informar sempre de les regles i/o normes de la classe; és convenient que estiguin sempre a la vista de l'alumne. (*Annex 7*)
- Reservar un espai a la pissarra, en un lloc visible, per anotar dates de controls, lliurament de treballs i tasques diàries que han d'anotar-se a l'agenda. Deixar temps perquè els alumnes copiïn el que s'ha anotat. Aquesta informació hauria de ser **sempre** accessible a l'alumne. Fins i tot en educació secundària. (*Annex 8*)
- Es recomana tenir l'horari setmanal a qualche lloc visible de l'aula.
- Procurar anticipar-se a les novetats. És molt positiu cridar l'atenció sobre els canvis d'horari i sobre qualsevol altra variació de la rutina.
- Ensenyar l'alumne a planificar des de coses tan simples, com preparar tot el material abans de començar una tasca, fins a aspectes més complexos, com la resolució de problemes (les passes que s'han de seguir).
- És important que el professor s'asseguri que l'alumne ha rebut les instruccions. Per això es recomana que li demani que repeteixi el què ha dit, que ho escrigui i li ho ensenyi, o bé, que ho llegeixi en veu alta.
- És convenient disposar de temps per ordenar la taula a diari: se li ha de dir "com es fa", "com l'ha d'ordenar" (especialment els primers cursos). Només amb supervisió aprendrà, amb el càstig no millorarà la seva desorganització.
- També és important donar temps a l'alumne per ordenar el contingut dels seus quaderns, almenys una vegada per setmana (treure folis amb dibuixos o pàgines que s'han saltat, etc.). Moltes vegades escriuen en qualsevol foli sense cap ordre. Si n'és el cas, explicar com ha de ser l'ordre dels seus quaderns, sense càstigs, però insistint perquè ho faci i n'apregui. És convenient revisar els seus quaderns amb certa freqüència.
- És important l'ús i el control de l'agenda per part del professor, revisant a diari que s'ha apuntat tot i que es porta el material necessari per a l'estudi i realització de les tasques. Aquests alumnes tardaran més anys a automatitzar aquest procés que requerirà una supervisió durant molt més temps. És recomanable trobar una manera d'ajudar l'alumne de secundària perquè aprengui a emprar l'agenda, tenint esment que no afecti la seva autoestima.

6.1.3. Ambient adequat per a l'aprenentatge

Modificacions de l'ambient:

- Cal asseure'ls en un lloc espaiós, amb llum suficient, lluny de portes i finestres, **evitar distraccions**, tot i que no és convenient separar-lo de manera destacada o aïllar-lo de la resta del grup.
- Ubicar l'alumne amb TDAH a prop del professor per facilitar el permanent contacte visual i la supervisió de les tasques, així com el control dels factors de distracció. Així podrà ajudar-lo a reconduir l'atenció amb algun senyal no verbal quan es distregui.
- Posar esment en els agrupaments: evitar les taules en quadrat, és millor organitzar-les en ferradura o en parelles.
- Col·locar a l'alumne al costat d'un company tranquil que pugui servir-li de model positiu. Quan l'alumne amb TDAH es perdi, podrà mirar o consultar el seu company i ubicar-se una altra vegada en el tema, a més pot col·laborar com a guia de l'alumne, especialment en l'aspecte agenda.

6.1.4. Accés a les instruccions. Entrenament en autoinstruccions i resolució de problemes

- És recomanable permetre a l'alumne l'accés a les instruccions de "com es fa", ja sigui d'una tasca, una avaluació o bé simples qüestions d'organització.
- Els educadors (pares i mestres) són els models de referència, d'aquí la importància d'intentar ser bons models. De la nostra manera d'actuar n'aprendran molt. El nostre model pot permetre a l'alumne aprendre "com es fa", és a dir, estratègies d'afrontament i resolució de problemes. Una forma de fer-ho és ensenyant l'ús de les **autoinstruccions**. (*Annex 9*)
- L'entrenament en autoinstruccions consisteix en modificar les verbalitzacions internes (els nins amb TDAH no les generen o les generen malament) per altres que són apropiades i/o necessàries per aconseguir l'èxit d'una tasca. L'objectiu és ensenyar el llenguatge com a auto-guia per a la resolució de problemes. No ensenyen a l'alumne què ha de pensar, sinó com ha de fer-ho. El nin ha d'aprendre a fer-se les preguntes següents perquè no les genera espontàniament i utilitzar-les en el moment precís i de forma adequada:
  1. **Quin és el meu problema/tasca? Què és el que he de fer?**
  2. **Com puc fer-ho? Quin és el meu pla?** Aquesta és la pregunta més important i difícil ja que implica generar alternatives diferents i seleccionar les més eficaces.
  3. **Estic seguint el meu pla?** Procés d'autoobservació i rectificació en el cas d'errors.
  4. **Com ho he fet?** Procés d'autoavaluació i autoreforçament.

Aquesta tècnica pot treballar-se a l'aula o individualment. Per aconseguir que generin el llenguatge intern primer caldrà treballar les verbalitzacions oralment.

6.1.5. Emprar un sistema d'autoreforçament individual i col·lectiu a l'aula

L'alumne necessita conèixer els efectes de la seva actuació mentre aprèn (*feedback*). Per augmentar la seva sensació de competència i motivar-lo, el professor pot programar, quan inicia l'aprenentatge d'una habilitat nova, que els primers assaigs conculguin amb èxit.

Podrem ajudar-lo a millorar el seu rendiment acadèmic aplicant les estratègies següents:

- Donar-li l'oportunitat d'acabar les activitats amb una cosa que li surti bé.
- Lliurar-li l'activitat el primer i recollir-la l'últim (atenent així a la seva necessitat de més temps); aquest temps extra l'ajudarà a acabar les tasques.
- Fer-lo col·laborar en les rutines de l'aula, com per exemple, repartir el material als companys, anar a cercar guix, etc.; li permetrà tenir l'oportunitat d'aixecar-se i moure's (atenent a la seva necessitat de moviment). Com més activitat motora presenti, major necessitat de moviment tindrà.
- L'alumne amb TDAH necessita combinar curts períodes d'atenció amb acció manipulativa. És adequat mantenir un ensenyament actiu (multisensorial).
- Fer ús explícit de reforç social (qualsevol lloança) per donar-li suport, no només al rendiment, sinó al fet d'estar fent les tasques.
- Proporcionar-li un reforç positiu quan hagi acabat la tasca, encara que només sigui per haver-la acabat.

6.1.6. Mantenir un ensenyament actiu, augmentant l'estimulació de les tasques (combinar períodes d'atenció amb acció manipulativa)

- Es recomana canviar de formats, introduir amb freqüència novetats, per evitar la monotonia i el desinterès.
- Barrejar activitats d'alt i baix interès; és convenient començar per les menys atractives, intercalant-les, o bé deixant les més entretingudes per al final.
- Sempre que sigui possible o en determinats moments, utilitzar materials informàtics d'aprenentatge.
- A causa de la dificultat que tenen per abstroure conceptes matemàtics, donar la possibilitat de manipular material per a la resolució dels problemes (un àbac, llapis de colors, subratllar en diferents colors els enunciats, poder fer dibuixos gràfics, etc.). A cursos més avançats o a secundària, se'ls pot permetre tenir un esquema, en algun lloc visible (per exemple, aferrat a la taula), de les passes generals de les autoinstruccions (planificar, corregir, repassar,...)
- És convenient donar-los l'oportunitat de realitzar activitats que impliquin moviment (estiraments, creuar les cames, etc.). Sempre que sigui possible, cal proporcionar petits descansos, freqüents i regulars.
- Promoure tasques interessants. Els professors poden augmentar l'interès en les tasques si en ocasions, permeten que els nins treballin juntament amb els seus companys o en petits grups, utilitzant materials visuals, auditius o manipulatius i combinant les activitats de més interès amb aquelles de menor interès. **L'estudiant reté molta més informació quan participa activament (llegeix, sent, veu, diu i fa) que quan només escolta.**

6.1.7. Seqüenciar les tasques

- És recomanable dividir les tasques en etapes breus. Determinar el temps de feina/atenció i ajustar-hi el treball, que a poc a poc haurà d'augmentar-se, a mesura que el nin progressi.
- Disminuir la durada de la tasca, organitzant la seva execució per etapes i, fins i tot, valorar la possibilitat que puguin ser completades en diferents horaris.
- Permetre ocasionalment, que l'alumne pugui elegir entre diferents tasques.
- Assignar-li menys quantitat d'exercicis; és millor que en realitzi menys i bé, que molts i incorrectes.
- Fer-li preguntes freqüents i seqüenciar-les amb marcadors temporals. Ex.: per on començam? I després d'això, què ve?, etc.

7

LES ADAPTATIONS CURRICULARS D'ACCÉS

7. LES ADAPTACIONS CURRICULARS D'ACCÉS

Els alumnes amb TDAH requereixen adaptacions en el mètode d'ensenyament/aprenentatge no significatives, centrades en els aspectes metodològics i d'avaluació que s'adeqüin a les característiques d'aquests alumnes. Les adaptacions no significatives (metodològiques) són necessàries per aconseguir el rendiment òptim de l'alumne amb TDAH i cada professor les pot implementar si ho considera convenient.

En principi, els nins amb TDAH no requereixen adaptacions curriculars significatives (disminució dels continguts i dels objectius de l'etapa), encara que, de vegades, són necessàries en algunes àrees específiques, en els casos en què hi ha algun trastorn d'aprenentatge associat al TDAH (dislèxia, discalculia, trastorn del llenguatge, etc.), sempre que s'hagi fet la pertinent valoració per part de l'EOEP o Departament d'Orientació.

7.1. Adaptacions no significatives

El nin amb TDA-H ha de seguir el seu propi ritme d'aprenentatge i, per això, s'aconsella individualitzar l'atenció, en la mesura possible.

Algunes vegades, es recomana valorar la conveniència i/o possibilitat de rebre suports específics, amb instrucció individual, o bé en petit grup, atenent a l'àrea d'aprenentatge en què presenti majors dificultats.

En molts casos, els alumnes amb TDAH poden beneficiar-se de la sentència "menys és més". Per exemple, si l'alumne demostra eficiència en la resolució d'un determinat nombre de problemes matemàtics i comença a distreure's, a cometre errors per la seva dificultat a mantenir l'atenció de manera sostinguda per executar-los correctament, no és necessari que en realitzi la mateixa quantitat que la resta dels seus companys. El més important és assegurar-nos que saben fer-ho, no la quantitat que en realitzin.

7.1.1. Exàmens i avaluacions

Objectiu: Assegurar-se que l'alumne ha assimilat els coneixements requerits. Es tracta de valorar el que saben i el seu esforç, no la seva habilitat per afrontar una situació d'examen.

Quantitat i temps

- Calendari d'exàmens: donar les dates, almenys, amb una setmana d'antelació.
- Si és possible, programar un màxim de dos exàmens per setmana.
- No realitzar més d'un examen d'avaluació al dia, principalment si són globals.
- Respectar el temps que l'alumne necessita per respondre. De vegades tarden més; donar-li el temps necessari per acabar la prova.
- Avaluar a les primeres hores de la jornada.
- Disposar de temps per pensar i preguntar dubtes.

Format

- Adaptar els exàmens per a pal·liar el dèficit d'atenció. L'estructura en la qual es presentin els exàmens pot ser una bona eina per ensenyar-los a organitzar la informació i poder demostrar el que han après. (*Annex 10*)
- Reduir el nombre de preguntes per full.
- Combinar avaluacions orals i escrites, si és necessari.
- Destacar en l'enunciat les **paraules clau**.
- Combinar diferents formats de pregunta en una mateixa prova: de desenvolupament, vertader/fals, completar un esquema, definicions, opció múltiple, frases per completar; a matemàtiques combinar problemes amb operacions, etc.

- És preferible realitzar exàmens curts i freqüents perquè els puguin fer de manera òptima.
- Treballar, prèviament a la prova, amb mostres de format d'examen.

Supervisió

- Verificar que l'alumne entén les preguntes.
- Permetre en qualsevol moment l'accés a les instruccions.
- Supervisar que ho hagin contestat tot abans de lliurar l'examen. Solen deixar preguntes en blanc i, fins i tot, s'obliden de respondre algun apartat, encara que en sàpiguen la resposta.
- Recordar a l'alumne que revisi l'examen abans de lliurar-lo. Hi ha nins que treballen molt a poc a poc i d'altres que es precipiten i anticipen les respostes incorrectament.
- Si no aconsegueix centrar-se en la prova, cal ajudar-lo a reconduir l'atenció.

7.1.2. Agenda

Objectiu: Tenir en compte que la utilització de l'agenda és una de les seves dificultats més significatives.

Evitar que els esforços de l'alumne estiguin inadecuadament dirigits, ja que necessiten molt més temps de treball i més esforç per aconseguir els mateixos objectius que la resta dels seus companys.

Per assegurar-se que l'alumne ha rebut les instruccions de les tasques previstes es recomana:

- Explicar les tasques per realitzar a casa i apuntar-les a la pissarra. Reservar un espai o requadre a la pissarra per anotar-hi tota la informació relativa a l'agenda i que romangui sempre a la vista, fins i tot, a secundària.
- Disposar d'un temps determinat, cada dia, perquè l'alumne apunti les tasques a l'agenda.
- A més de les tasques diàries, **és primordial que l'alumne i els pares tinguin accés a les dates d'exàmens amb suficient antelació, el contingut que inclou, les dates previstes per al lliurament de treballs i el que han de contenir, així com els llibres que han de llegir i les dates límit de lliurament per planificar els temps d'estudi i la supervisió necessària. (Annex 11)**
- Assegurar-se que se'n porten el material necessari a casa per realitzar les tasques.

7.1.3. Deures i tasques

Objectiu: Millorar la seva execució, adaptant-les a les necessitats de l'alumne.

Com menys quantitat, millor qualitat i millor assimilació de conceptes. L'excés de treball acadèmic genera molt estrès familiar i conductes d'evitació en l'alumne davant de la feina, difícils de controlar per als pares. Es recomana:

- Reduir el volum de deures per fer a casa. Necessiten més temps i més supervisió que els seus companys per executar-los bé. D'aquesta manera, es garanteix que l'alumne els pugui completar i presentar quan se li demana (tenir en compte que els alumnes amb TDAH tenen molt poc temps lliure; generalment, a més del temps que dediquen a l'estudi i a fer els deures, assisteixen a classes de reforç i/o psicoteràpia). Sovint, aquests nins, sobretot en els seus primers anys d'escolaritat, se'n duen a casa totes les tasques que no han acabat a l'escola, per tant serà complicat que puguin realitzar-les, i a més fer els deures.
- Es recomana que el professor faciliti a l'alumne esquemes, qüestionaris i guies per estudiar a casa. Això els ajuda a estructurar-se i a programar l'estudi. (*Annex 12*)

7.1.4. Davant d'oblits per distracció

Objectiu: Després de l'esforç realitzat, intentar no desmotivar l'alumne. S'ha d'evitar que "tiri la tovallola".

- Els oblits a l'hora de lliurar treballs programats amb antelació són molt freqüents. Poden semblar excessius i, per tant, una excusa per no lliurar-los, o no portar el material requerit, etc.; tanmateix, és molt probable que l'oblit sigui real (pot verificar-se amb els pares).
- És convenient assegurar-se que saben que tenen aquesta tasca programada per a la data indicada. Per això, cal recordar-ho amb certa periodicitat i antelació.
- Si tot i això obliden portar-lo al centre i es té constància que l'han realitzat, s'ha de tenir una actitud comprensiva. S'ha de permetre que es lliuri fora de termini, i establir una penalització (baixar algunes dècimes la nota).
- Ser flexibles amb les dates límit, establir un període de dos o tres dies per lliurar un treball.

7.2. Adaptacions significatives

En general, l'alumnat amb TDAH no requereix adaptacions curriculars significatives.

En els casos en els quals el TDAH s'associa a algun trastorn d'aprenentatge, els equips d'orientació de cada centre seran els responsables de valorar i proposar les adaptacions esmentades, prèvia avaluació psicopedagògica.

Els tutors/es són els responsables de la realització de les ACI significatives, amb la col·laboració de l'equip docent de l'alumne (inclosos els especialistes dels equips de suport) i el responsable de l'orientació del centre (orientador del centre, equip d'orientació). En aquests casos, es pot valorar la necessitat de dur a terme una adaptació curricular significativa.

8

UNA SITUACIÓ ESPECÍFICA

8. UNA SITUACIÓ ESPECÍFICA

Malgrat no existeixen estudis específics contrastats amb rigor científic, hi ha indicadors que no hem d'ignorar, que ens mostren que un determinat nombre d'alumnes diagnosticats amb TDAH pateixen un determinat grau de rebuig a les aules. L'experiència ens diu que són alumnes vulnerables.

La situació de rebuig en alumnes amb TDAH és molt difícil de valorar.

Si els símptomes del TDAH s'accentuen de manera significativa (baix rendiment acadèmic, somatitzacions, negativa a assistir al col·legi, irritabilitat...), caldrà estar atent a que no s'afegeixi una possible situació d'assetjament escolar.

El "Pla de Convivència" contempla mesures preventives i d'intervenció per assegurar la correcta convivència en el context escolar; es recomana que en els plans esmentats es tinguin en compte les particularitats de l'alumnat amb TDAH, sobretot des de la prevenció.

Per això es recomana:

- Treballar amb els alumnes el que vol dir "ser xivato" i la "tolerància zero" davant de conductes assetjadores.
- Ensenyar i aprendre habilitats socials amb els seus companys, aprofitant les circumstàncies naturals (al pati o a la classe), fent assaigs previs dels conflictes més freqüents.

És important no confondre el nin assetjador, que **sempre** actua de manera premeditada, amb el nin hiperactiu/impulsiu que, algunes vegades, actua de manera semblant, però **la seva conducta no és intencionada**.

9

BIBLIOGRAFIA

9. BIBLIOGRAFIA

American Psychiatric Association (APA) (1995). *DSM-IV. Manual diagnóstico y estadístico de los trastornos mentales*. Barcelona: Masson. (Orig. 1994).

Barkley, A. Russell. *Niños Hiperactivos. Cómo comprender y atender sus necesidades especiales*. Barcelona: Paidós Ibérica, 1999.

C.H.A.D.D. (Children attention deficit disorder association) “*Attention deficit disorders: a guide for teachers*”.

Harvey C. Parker, Ph.D. “*The ADD hyperactivity workbook for parents, teachers and kids*”. Florida, Specialty Press, Inc. 3º ed. 1999.

Mena, B., Nicolau R., Salat L., Tort P., Romero B. *Guía práctica para educadores, el alumno con TDAH*. Fundación Adana, Barcelona, Mayo S.A. 2006.

Miranda, A., Amado, L y Jarque, S. *Trastornos por déficit de atención con hiperactividad: Una guía práctica*. España, Aljibe, 2001.

Miranda, A. Roselló, B y Soriano, M. *Estudiantes con deficiencias atencionales*. Valencia: Promolibro, 1998.

Miranda, A., Presentación, M.J., Gargallo, B., Soriano, M., Gil, M.D. y Jarque, S. *El niño hiperactivo (TDAH). Intervención en el aula: un programa de formación para profesores*. Castellón: U.J.I. 1999.

Moreno, I. & Servera, M. Los trastornos por déficit de atención con hiperactividad. A M. Servera (coord.), *Intervención en los trastornos del comportamiento infantil* (pp. 217-254). Madrid: Pirámide, 2002.

Moreno, I. *Hiperactividad: prevención, evaluación y tratamiento en la infancia*. Madrid: Pirámide (Ojos solares), 1995.

Orjales Villar, I. *Déficit de atención con Hiperactividad*. Madrid: Cepe, 1998.

Servera, M., Bornas, X. & Moreno, I. Hiperactividad infantil: conceptualización, evaluación y tratamiento. En V.E. Caballo & M.A. Simon, (eds.). *Manual de psicología clínica infantil y del adolescente: trastornos generales* (pp. 401-433). Madrid; Pirámide, 2001.

Soutullo, C. *Convivir con Niños y Adolescentes con Trastorno por Déficit de Atención e Hiperactividad (TDAH)*. Madrid, Panamericana, 2004.

STILL, Asociación Balear de Padres de niños con TDA-H. *El trastorno por déficit de atención con y sin hiperactividad (TDAH): guía para docentes*. Baleares, Conselleria de Educació i Cultura. Govern de les Illes Balears, 2004.

WEBGRAFIA

<<http://www.russellbarkley.org>>

<<http://www.feaadah.org>>

<<http://www.deficitdeatencion.org>>

<<http://www.still-tdah.com>>

<<http://www.f-adana.org>>

LEGISLACIÓ

Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació

Llei Orgànica 15/1999 de Protecció de Dades de Caràcter Personal

10

PUBLICACIONES RECOMANADES

10. PUBLICACIONES RECOMANADES

10.1 Manuals dirigits a professionals

Estudiantes con deficiencias atencionales. Ana Miranda, Belén Roselló, Manuel Soriano. Editorial Promolibro. Valencia 1998.

El niño hiperactivo (TDA-H) intervención en el aula, un programa de formación para profesores. Ana Miranda, Presentación, MJ y otros. Universidad Jaime I. Castellón de la Plana 1999.

Programas de intervención cognitivo-conductual para niños con Déficit de Atención con Hiperactividad. Isabel Orjales Villar. Ed. CEPE.

Niños hiperactivos. Bernardo Gargallo López. CEAC educación.

Cómo tratar y enseñar al niño con problemas de atención e hiperactividad. Sandra R. Rief. Paidós.

Déficit de Atención con Hiperactividad. Isabel Orjales Villar. Ed. CEPE.

Hiperactividad. Prevención, evaluación y tratamiento en la infancia. Inmaculada Moreno. Ed. Pirámide.

Estrategias para entender y ayudar a niños con trastorno por déficit de atención con o sin hiperactividad (TDA/H). CEAC.

Todo sobre el niño hiperactivo y cómo manejarlo. Dra. Lefa S. Eddy. Ed. CIMS 97.

Cuaderno de Trabajo para padres, maestros y niños sobre el Trastorno de Bajo Nivel de Atención (ADD). Harvey c. Parker, PH. D. Specialty Press, Inc. (Para obtenerlo dirigirse a la siguiente página web: www.addwarehouse.com).

Manual de Hiperactividad infantil. Polaino-Lorente, A y otros. Unión Editorial. Madrid 1997.

La impulsividad infantil. Un enfoque cognitivo-conductual. Bornás, X y Servera, M. Ed. Siglo XXI. Madrid 1996.

El niño hiperactivo. Taylor, E. A. Ed. Martínez Roca.

Trastornos por Déficit de Atención y comorbilidades en niños, adolescentes y adultos. Brown, Thomas. Ed. Masson. Barcelona.

El alumno con TDAH. Guía Práctica para educadores. B. Mena, R. Nicolau, L. Salat, P. Tort, B. Romero. Ed. Mayo. Fundación Adana

10.2 Manuals dirigits a pares

Cómo vivir con un niño hiperactivo. Polaino- Lorente A., Ávila de Encio, C. Ed. Alfa Centauro.

Niños hiperactivos. Bernardo Gargallo López. CEAC Educación.

El niño insoportable. Ross W. Greene. Ed. Medici.

El niño hiperactivo. (Guías para padres). Inmaculada Moreno. Ed. Pirámide.

Convivir con Niños y Adolescentes con Trastorno por Déficit de Atención e Hiperactividad (TDAH). César Soutullo. Ed. Medica Panamericana.

El niño muy movido o despistado. Green, C. Y Chee, K. Ed. Médici.

Hijos hiperactivos. Gargallo López, B. Ed. CEAC.

Hijos desafiantes y rebeldes. Russell a. Barkley. Ed. Paidós.

Testimonios de madres con hijos hiperactivos, madres de niños con TDAH. J de J Editores.

Hiperactivo, Impulsivo, Distráido, ¿Me conoces? Guía acerca del Déficit atencional para padres. Bauermeister, J.J. Grupo Albor-Cohs.

Niños Hiperactivos. Cómo comprender y atender sus necesidades especiales. R. Barkley. Ed. Paidós.

TDA: Controlando la Hiperactividad. E. M. Hallowell, John J. ratey. Ed. Paidós.

11

**ENLLAÇOS
D'INTERÈS**

11. ENLLAÇOS D'INTERÈS

Asociación Balear de Padres de niños con TDAH. STILL

<http://www.still-tdah.com>

Federación Española de Asociaciones para la ayuda al Déficit de Atención e Hiperactividad

<http://www.feaadah.org>

Fundación Adana

<http://www.f-adana.org>

Portal Grupo Albor-cohs

<http://www.tda-h.com>

Asociación Mexicana por el Déficit de Atención, Hiperactividad y Trastornos Asociados

<http://www.deficitdeatención.org>

CHADD. Children and Adults with Attention Deficit/Hyperactivity Disorder

<http://www.chadd.org>

Foro Español de pacientes

www.webpacientes.org

Universidad de los pacientes

www.universidadpacientes.org

12

ANNEXOS

*₁ Tots els models que es troben als annexos, es poden imprimir i utilitzar a l'aula.

ÍNDIX D'ANNEXOS

ANNEXE 1. FORMAT D'AUTORITZACIÓ PER A TRASTLLADAR INFORMACIÓ DIAGNÒSTICA.....	44
ANNEXE 2. INFORME PERIÒDIC DEL PROFESSOR	45
ANNEXE 3. FORMAT DE SOL-LICITUD PER A ADMINISTRAR LA MEDICACIÓ	46
ANNEXE 4. REGISTRE PER VALORAR EFECTES DE LA MEDICACIÓ	47
ANNEXE 5. TÈCNiques DE MODIFICACIÓ DE CONDUCTA	48
ANNEXE 6. PAUTES METODOLÒGIQUES I ASPECTES DIDÀCTICS.....	50
ANNEXE 7. NORMES DE L'AULA EP	51
ANNEXE 7A. NORMES DE L'AULA ESO	52
ANNEXE 8. CALENDARI MENSUAL	53
ANNEXE 9. AUTOINSTRUCCIONS GENERALS EP I ESO	54
ANNEXE 9A. AUTOINSTRUCCIONS ESPECÍFIQUES (comprensió lectora)	55
ANNEXE 9B. AUTOINSTRUCCIONS ESPECÍFIQUES (problema de matemàtiques).....	56
ANNEXE 9C. AUTOINSTRUCCIONS ESPECÍFIQUES (autoavaluació dificultats del grafisme) ..	56
ANNEXE 10. ADAPTACIÓ D'EXAMEN (exercici de matemàtiques EP)	57
ANNEXE 10A. ADAPTACIÓ D'EXAMEN (examen de llengua castellana EP)	58
ANNEXE 10B. ADAPTACIÓ D'EXAMEN (examen de llengua catalana EP)	59
ANNEXE 10C. ADAPTACIÓ D'EXAMEN (examen de ciències socials ESO)	60
ANNEXE 11. AGENDA (inici del maneig)	61
ANNEXE 11A. ORGANITZACIÓ DE L'AGENDA.....	62
ANNEXE 12. GUIA PER DIVIDIR.....	63
ANNEXE 12A. GUIA PER MULTIPLICAR (més de dues xifres)	64
ANNEXE 12B. GUIA D'ESTUDI PER A ESO	65

FORMAT D'AUTORITZACIÓ PER A TRASLLADAR INFORMACIÓ DIAGNÒSTICA

Com a pares de _____
Autoritzam als responsables del centre escolar _____
_____ per a què traslladin
aquella informació diagnòstica del nostre fill, que considerin necessària per a
l'educació i orientació de l'alumne als professors i personal del centre que
considerin oportú, amb l'objecte que puguin oferir a l'alumne els suports
educatius adequats a les seves dificultats i els permeti complir amb la seva
funció educativa; d'acord a la Llei Orgànica 2/2006 de 3 de maig, d'Educació,
disposició addicional vintena tercera i a la Llei Orgànica 15/1999 de Protecció
de Dades de Caràcter Personal.

Atentament,

Nom del pare: _____

Firma: _____

Nom de la mare: _____

Firma: _____

Data: _____

INFORME PERIÒDIC DEL PROFESSOR

Nom:	Curs:
Setmana:	Col·legi:
Professor:	

<p>Conducta:</p> <p>Molt bona ☐</p> <p>Bona ☐</p> <p>Regular ☐</p> <p>Inadequada ☐</p>		<p>Deures:</p> <p>Bé ☐</p> <p>Regular ☐</p> <p>Malament ☐</p>
<p>Esforç:</p> <p>Molt positiu ☐</p> <p>Positiu ☐</p> <p>Mínim ☐</p> <p>Deficient ☐</p>		<p>Exàmens:</p> <p>Molt bons ☐</p> <p>Bons ☐</p> <p>Regulars ☐</p> <p>Deficients ☐</p>
<p>Progrés:</p> <p>Satisfactori ☐</p> <p>Acceptable ☐</p> <p>Deficient ☐</p>		<p>Qualitat del treball:</p> <p>Excepcional ☐</p> <p>Adequada ☐</p> <p>Pobre ☐</p>
		<p>Atenció:</p> <p>Adequada ☐</p> <p>Dispersa ☐</p> <p>Molt dispersa ☐</p>

FORMAT DE SOL·LICITUD PER ADMINISTRAR LA MEDICACIÓ

Serveixi la present per sol·licitar l'ajuda de personal del centre per administrar la dosi corresponent del medicament, prescrita pel seu metge, i que pertoca pren-la en l'horari escolar, que a continuació s'assenyala i a l'hora que s'indica.

Nom del medicament: _____

Dosi: _____

Horari d'administració: _____

Atentament,

Signatura del pare: _____

Signatura de la mare: _____

Data: _____

REGISTRE PER VALORAR EFECTES DE LA MEDICACIÓ

Mai (0)   Algunes vegades (1)   Normalment (2)   Frequentment (3)

	Abans de la medicació	Amb medicació		
		1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre
Rendiment acadèmic				
Acaba les tasques seguint la mateixa dinàmica del grup				
Rendiment acadèmic en general				
Organització de material i agenda				
Distribució òptima del temps				
Intenta no fer les tasques.				
Interacció social				
Està integrat en el grup				
L'elegeixen per fer treballs i/o jocs en equip				
Molesta els seus companys				
Els seus companys el molesten				
Conducta				
Desafia				
Obeeix				
Es fica en embolics				
El castiguen freqüentment				
Parla i es mou més que els seus companys				
Altres				
Té mal de cap freqüent				
Té mal de panxa freqüent				
Manifesta inquietud general				
Disminució de la gana				
Presenta somnolència				

TÈCNiques DE MODIFICACIÓ DE CONDUCTA

PROCEDIMENTS PER AUGMENTAR LES CONDUCTES DESITJABLES

TÈCNICA	DESCRIPCIÓ	EXEMPLE
<p>REFORÇ POSITIU</p> <p>(aplicar reforçadors)</p>	<p>Aplicar reforçadors positius i, per tant, agradables, després d'una bona conducta.</p> <p>Quan s'hagi obtingut la conducta desitjada, es poden emprar reforçadors de tipus social (somriure, aprovació, una lloança...), sobretot amb els adolescents.</p> <p>És la tècnica més eficaç per reforçar la conducta.</p>	<p>Si acabes els deures (estaré molt content/a), podràs escollir l'activitat propera que vols fer.</p> <p>Si tens la taula ordenada pots sortir al pati.</p> <p>Si anota totes les activitats a l'agenda, rebrà l'enhonorabona per aquesta conducta (reforç social).</p>
<p>REFORÇ NEGATIU</p> <p>(retirar reforçadors)</p>	<p>Retirar reforçadors desagradables després d'haver realitzat una bona conducta.</p> <p>Recompensar l'esforç retirant qualche cosa que li resulti desagradable.</p>	<p>Si fas bé els tres primers exercicis, no hauràs de fer els dos darrers.</p> <p>Si aproves l'examen oral no faràs l'escrit.</p> <p>Si aproves totes les avaluacions, no faràs la prova global.</p> <p>Si em lliures el treball dins el termini que pertoca, no cal que desenvolupis el darrer punt.</p>
<p>ECONOMIA DE FITXES</p>	<p>Es fonamenta en el principi de recompenses secundàries (les fitxes), que es barataran per determinades recompenses.</p>	<p>Per acabar les tasques de classe, posarem un punt, i quan en tinguem 15 anirem d'excursió.</p> <p>Per cada dia que duguis la feina feta, et posaré un punt i quan en tinguis 5 et pujaré mig punt a l'examen.</p>

ANNEX 5 (cont.)

PROCEDIMENTS PER A REDUIR LES CONDUCTES NO DESITJABLES

TÈCNICA	DESCRIPCIÓ	EXEMPLE
COST DE RESPOSTA	Retirar reforçadors positius (agradables) després de realitzar la conducta que volem eliminar.	Si la taula no està endreçada, et quedaràs cinc minuts del pati per a endreçar-la. Si no fas els deures et posaré un negatiu i quan en tinguis 15, et llevaré mig punt de la nota final.
TEMPS FORA	Consisteix en aïllar al nin a un lloc mancat d'estímul per a que no obtingui els reforçadors positius (atenció, rialles, etc. dels altres o de determinats companys,..), amb la finalitat de que aquesta conducta desaparegui . Es farà servir immediatament després de la conducta inadequada. Es pot aplicar de manera total (fora de l'aula) o parcial (a un racó de l'aula), no ha de durar més de 10 minuts; es recomana aproximadament un minut per any d'edat.	Si crides a classe, sortiràs cinc minuts fora. Cada vegada que facis un acudit en veu alta, sortiràs cinc minuts fora. Cada vegada que molestis, t'asseuràs al meu costat el que queda de classe (temps fora parcial).
EXTINCIÓ	Consisteix en deixar de recompensar conductes amb l'objectiu de que es redueixin o desapareguin. Es deixa d'aplicar el reforçador (recompensa positiva) que fa que es mantingui aquesta conducta. Per a aplicar aquesta tècnica es requereix constància i fermesa. Per a això s'ignora una conducta, sense mirar-lo, ni raonar amb ell, ni fer cap gest o "cara". Es pot recompensar una altra conducta desitjable o compatible.	Si l'alumne crida l'atenció del professor de manera inadequada (cridant, amb un llenguatge despectiu...), se l'haurà d'ignorar. Si es dona una falta d'autoritat cap al professor, no se li donarà atenció verbal ni visual.

RECOMANACIONS METODOLÒGIQUES I ASPECTES DIDÀCTICS

Si es detecten els símptomes del TDAH, cal plantejar-se la necessitat de fer una avaluació i un diagnòstic adequat.

S'ha de donar al tutor i als educadors una correcta informació sobre aquest tipus de trastorn.

És cabdal una comunicació freqüent i fluida entre el tutor i els pares (canvi d'impressions sobre la conducta, el rendiment i el tractament que se segueix).

Recomanacions per adaptar el sistema d'ensenyament

- a) Mantenir un ensenyament actiu i especificar de manera contínua la conducta que s'espera del nin quan fa feina.
- b) Pràctiques graduades i ús explícit de reforçament social per donar suport no només al rendiment, sinó al fet d'intentar fer la feina.
- c) Possibilitat que a determinades hores de la setmana, rebi suports d'instrucció individual o en petit grup.
- d) Molt entusiasme en l'aspecte organitzatiu: ensenyar el nin a planificar abans d'actuar (des de coses simples com preparar "tot el material necessari" abans d'iniciar una tasca fins a aspectes més complexos de la resolució de problemes).
- e) Augmentar l'estimulació de les tasques (necessitat de canviar formats, introduir novetats, etc.)
- f) Permetre al nin un accés continuat a les instruccions de "com es fa" en totes les tasques, fins i tot, durant els controls d'avaluació.
- g) Fer servir un sistema d'autoreforçament individual i col·lectiu dins l'aula.
- h) Alternar en una mateixa prova o control diferents formes d'avaluar (opció múltiple, fals i vertader, desenvolupament de preguntes, frases per completar, avaluació oral, ...)

TDAH: Aspectes didàctics

- a) El nin amb TDAH necessita combinar curts períodes d'atenció amb acció manipulativa (principi d'activitat).
- b) Les tasques s'han de dividir en etapes breus, determinar el temps de feina i atenció, i ajustar la seva feina a aquest temps, que poc a poc s'anirà augmentant a mesura que el nin progressi (principi de seqüenciació).
- c) No es pot passar d'una etapa a l'altra fins que no hi hagi constància d'assimilació de coneixements (principi de progressió).
- d) El nin necessita contínuament saber els efectes de la seva actuació mentre aprèn, no demorar reforçament ni ajudes (principi de feedback).
- e) El nin ha de poder seguir el seu ritme, fins i tot amb adaptacions curriculars específiques per àrees (principi d'individualització).
- f) En iniciar qualsevol aprenentatge nou, el mestre s'ha d'assegurar que els primers intents del nin siguin exitosos, i així augmentarà la seva sensació de competència (principi del èxit).

NORMES PER A PORTAR-NOS MILLOR

1. Aixecar la mà per parlar
2. Estar asseguts i en silenci mentre treballam
3. **Ajudar els companys**
4. **Respectar els altres i no riure's de les errades, tots ens equivocam alguna vegada**
5. Treballar molt concentrats per fer-ho bé i aconseguir punts

NORMES DE L'AULA

MOLT IMPORTANT!!!

1. Evitar conductes agressives, com per exemple, pegar, insultar, amenaçar o gests agressius.
2. Respectar als professors i companys: torns de paraula, parlar sense cridar i no fer renou.
3. Obeir les ordres del professor: fer només allò que el professor demana a cada moment.

IMPORTANT!!!

1. No moure's del lloc.
2. Estar tranquil a la cadira.
3. Escoltar quan es fan les explicacions.

CALENDARI ABRIL

2	3 Examen Català	4	5	6
9 Examen Llengua	10	11	12 Examen Matemàtiques	13
16	17	18	19	20 Sortida a La Granja
23	24	25 Treball Plàstica	26	27

Examen**CATALÀ:**

- Contingut: Signes de puntuació / S Sorda i S sonora (Tema 5 i 6)

MATEMÀTIQUES:

- Contingut: Equacions de 1r grau (Tema 5)

LLENGUA:

- Tema: Anàlisi sintàctica: verb, subjecte, complement directe i complement indirecte (Tema 4)

Treballs**PLÀSTICA:**

- Tema: Autoretrat amb carbó

Sortides

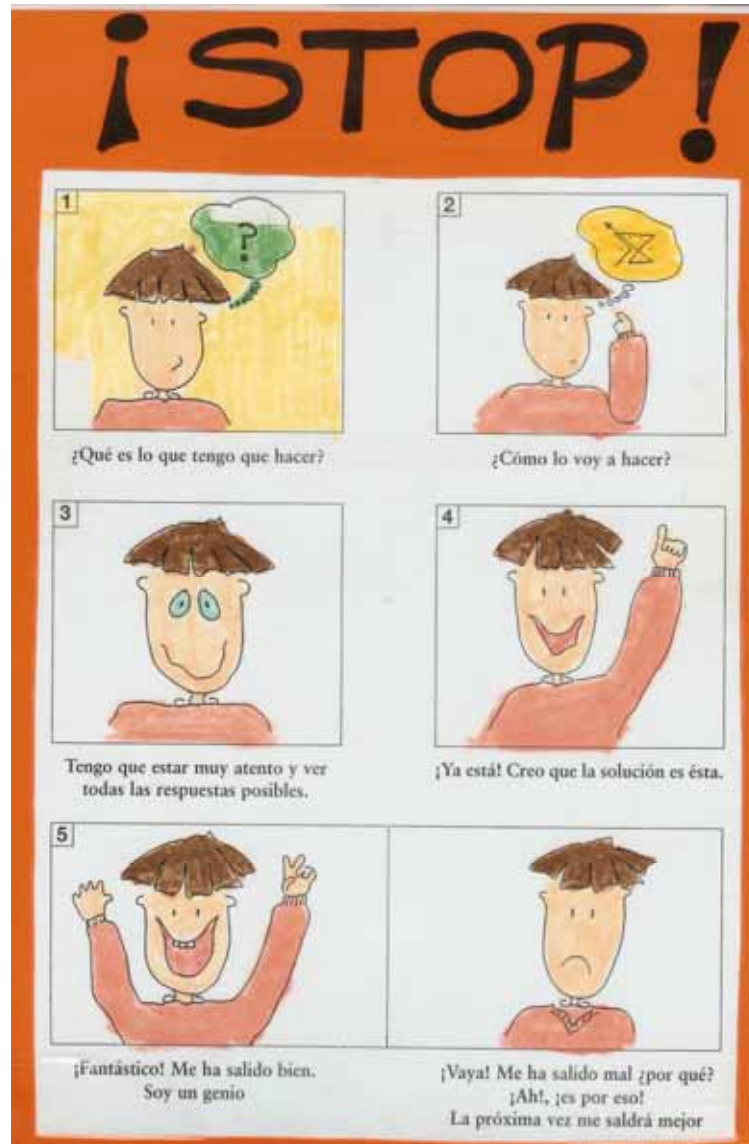
LLOC: La Granja (Esporles)

HORARI: Sortida a les 8.30 h; tornada a les 17.00 hores.

PREU: 8 euros.

ANNEX 9

AUTOINSTRUCCIONS GENERALS PER A EP

AUTOINSTRUCCIONS GENERALS PER A ESO

1. M'ATURO
2. MIRO
3. DECIDEIXO
4. SEGUEIXO
5. REPASO

AUTOINSTRUCCIONS ESPECÍFIQUES PER A LA COMPRESIÓ LECTORA

Abans de fer res anomeno tot el que veig

(El nin o el professor descriuen la fitxa abans de llegir el que han de fer)

Aquí hi ha un text, és un conte. Aquest és el títol.

El conte té tres paràgrafs. Aquí acaba perquè posa fi.

Aquest deu ser el nom de l'autor.

Aquí hi ha un dibuix d'una cigala i una formiga. La cigala toca una flauta i la formiga duu qualque cosa a les espatlles.

Aquest és el número de la pàgina, 52. Aquí posa el que he de fer. Aquí hi ha les preguntes del text. N'hi ha sis. Cada pregunta té quatre frases, supòs que són les respostes possibles. Cada frase té un quadradet, supòs que caldrà posar-hi una creu.

Què és el que he de fer?

Llegir atentament el text i assenyalar amb una creu la resposta vertadera a cada pregunta.

Ara ja sé el que he de fer.

Com ho he de fer?

Segueixo les passes per llegir comprensivament un text.

Passes per llegir comprensivament un text

1. Respirar profundament una vegada abans de començar.
2. Començar a llegir a poc a poc i aturar-me als punts.
3. Llegir una pregunta.
4. Llegir cada una de les respostes possibles i descartar totes aquelles que no hi encaixin.
5. Si trobo més d'una resposta possible, torn al text per cercar la resposta correcta.
6. Per trobar-la aviat, primer cerc una paraula clau de la pregunta i intent de localitzar-la al text.
7. Quan n'estic segur de la resposta correcta hi poso una creu.
8. Continuo amb la següent pregunta.

He d'estar molt atent (si me n'adono que no m'he assabentat del que he llegit, torn enrere).

M'ha sortit bé?

Si m'ha sortit bé, em felicito i si no, faig un repàs per veure on m'he equivocat.

AUTOINSTRUCCIONS ESPECÍFIQUES PER A LA RESOLUCIÓ D'UN PROBLEMA DE MATEMÀTIQUES

1. **Llegir** l'enunciat molt a poc a poc aturant-se quan reconeguem alguna dada, "llegir per parts" i representar gràficament allò que anem llegint.

Exemple:

"Un camió (pausa i dibuixam el camió) transporta 5 sacs de patates (pausa, dibuixam simbòlicament els sacs). Cada sac pesa 20 Kg. (pausa, escrivim 20 Kg. a cada sac)..."

2. **Comprendre** què és el que ens demanen: quin és el problema.
  3. **Representar** la incògnita al dibuix.
  4. **Pensar** quina operació hem de fer, i si necessitam realitzar alguna operació abans de calcular-ho.
  5. **Anotar** les dades parcials.
  6. **Comprovar** si hem de passar... a euros, a minuts, etc.
  7. **Realitzar** l'operació, molt atents.
  8. **Comprovar** si el resultat respon a la pregunta i si la resposta té sentit.
-

AUTOAVALUACIÓ PER A LES DIFICULTATS EN EL GRAFISME

1. Estic ben assegut?
2. He col·locat el paper en la posició correcta?
3. Agafo el llapis correctament?
4. Les línies són rectes?
5. Les lletres són de la mateixa mida?
6. Deix espai abastament entre les paraules i les línies?
7. Respecto els marges?

ADAPTACIÓ D'EXÀMENS (exercici de matemàtiques EP)

PREGUNTA NO ADAPTADA PER A UN EXERCICI DE MATEMÀTIQUES

1. Escriu els nombres de l'1 al 40. Encercla els resultats de la taula del 2, tatxa els de la taula del 4 i subratlla els de la taula del 8.

.....

.....

.....

.....

Quins números han restat encerclats i tatxats?

Quins números han restat tatxats i subratllats?

.....

PREGUNTA ADAPTADA PER A UN EXERCICI DE MATEMÀTIQUES

1. Escriu els nombres de l'1 al 40.

.....

.....

.....

2. **ENCERCLA de VERMELL (0)** els resultats de la taula del 2.

3. **TATXA de VERD (X)** els resultats de la taula del 4.

4. **SUBRATLLA de BLAU (_)** els resultats de la taula del 8.

5. Escriu els nombres que has **ENCERCLAT** i els que has **TATXAT**.

.....

.....

.....

6. Escriu els números que has **TATXAT** i els que has **SUBRATLLAT**.

.....

.....

ANEXO 10A – ADAPTACIÓ D'EXAMEN (llengua castellana EP)

Examen de llengua Castellana Nivell 4º EP. NO APAPTAT

¡A la comba!

Comba, comba,
A que gane, que se ponga,
A que pierda que se vaya.

Vaya, vaya,
A la valla del corral,
El pollo sin pelar,
La niña le echa sal,

Vaya, vaya,
La arena de la playa,
La niña con la ola,
Sola, sola

Vaya, vaya,
Quien pierda que se vaya,
Comba, comba
quien gane que se ponga

Gloria Fuertes, *Por caminos azules*, en *Antología de Poesía infantil*. Ed. Anaya

1. Explica para qué juego es apropiado el poema. ¿En qué consiste ese juego?
_____
2. Busca en el poema dos palabras homófonas y escribe una oración con cada una de ellas.

3. Completa las siguientes oraciones con palabras homófonas.

- La niña _____ sal a la ensalada.
- Ya tengo la cama _____
- Una _____ se acerca a la playa.
- Javier no ha dicho ni _____

4. Copia los versos segundo y tercero del problema y rodea las palabras que se repiten. ¿Cómo se le llama a ese tipo de repeticiones?

_____
_____
_____

5. Completa el texto con letras mayúsculas y minúsculas.

___ anesa, ___ ablo y ___ speranza son amigos. ___ iven en un ___ equeño ___ ueblo que se llama ___ illavieja de ___ rriba. ___ an juntos al ___ olegio ___ iravalle. ___ u profesor se llama ___ amón ___ odríguez, pero los niños le llaman " D. ___ erre que ___ erre" porque les insiste ___ il veces en la ___ isma ___ osa, hasta que se la aprenden.

Escribe correctamente el texto:

ayer salí a pasear con mi hermana elvira. en el parque encontramos a d. José Álvarez , el vecino del ático. nos dijo que el lunes había estado en segovia, pues había ido a visitar a sus primos julio y francisco.

_____
_____

Examen de llengua castellana. Nivell 4º EP ADAPTAT

¡A la comba!

Comba, comba,
A que gane, que se ponga,
A que pierda que se vaya.

Vaya, vaya,
A la valla del corral,
El pollo sin pelar,
La niña le echa sal,

Vaya, vaya,
La arena de la playa,
La niña con la ola,
Sola, sola

Vaya, vaya,
Quien pierda que se vaya,
Comba, comba
quien gane que se ponga

Gloria Fuertes, *Por caminos azules*, en *Antología de Poesía infantil*. Ed. Anaya

1. Explica para qué juego es apropiado el poema
_____

¿En qué consiste ese juego?
_____

2. Busca en el poema **dos palabras homófonas**
_____

Escribe una oración con cada una:
_____
_____

3. Completa las siguientes oraciones con **dos parejas de palabras homófonas**

- La niña _____ sal a la ensalada.
- Ya tengo la cama _____
- Una _____ se acerca a la playa.
- Javier no ha dicho ni _____

4. Copia los versos segundo y tercero del problema

- Rodea las palabras que se repiten.
- ¿Cómo se le llama a ese tipo de repeticiones?

_____
_____

5. Completa el texto con **letras mayúsculas y minúsculas**.

___ anesa, ___ ablo y ___ speranza son amigos. ___ iven en un ___ equeño ___ ueblo que se llama ___ illavieja de ___ rriba. ___ an juntos al ___ olegio ___ iravalle. ___ u profesor se llama ___ amón ___ odríguez, pero los niños le llaman " D. ___ erre que ___ erre" porque les insiste ___ il veces en la ___ isma ___ osa, hasta que se la aprenden.

Escribe **correctamente** el texto:

ayer salí a pasear con mi hermana elvira. en el parque encontramos a d. José Álvarez , el vecino del ático. nos dijo que el lunes había estado en segovia, pues había ido a visitar a sus primos julio y francisco.

_____
_____

ANNEX 10B – ADAPTACIÓ EXAMEN (llengua catalana EP)

Examen de Català. **NO ADAPTAT**

1. Escriu una frase amb cada grup de paraules:

Dolç / salat

Agost / col·legi

Calaix / col·lecció

Xut / Xarxa

2. Escriu quatre paraules que comencin per x i quatre que duguin ix:

_____

_____

3. Completa les oracions següents amb paraules que tinguin I, II o I-I :

- El pintor pintava amb un _____
- La bicicleta té dos _____
- Al _____ hi ha alumnes i professors
- Va veure una _____ d'indis
- Aquell avió va perdre una _____

4. Indica de quin tipus (enunciativa, interrogativa, exclamativa o imperativa) és cadascuna de les següents oracions i també si són afirmatives o negatives.

- No vols aquestes sabates? _____
- Andreu surt tot d'una del menjador _____
- La cartera no és enlloc _____
- La seva motxilla és fantàstica _____
- En aquell carrer no hi ha cap cotxe _____

5. ¿Què és un diàleg?

_____

_____

Completa:

En un diàleg, cada vegada que parla un personatge comenta un _____
nou i posam un _____.

DICTAT

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Examen de Català **ADAPTAT**

1. Escriu **una** frase amb **cada grup** de paraules:

Dolç / salat: _____

Agost / col·legi: _____

Calaix / col·lecció: _____

Xut / Xarxa: _____

2. Escriu **quatre** paraules que comencin per X:

_____, _____, _____, _____

Escriu **quatre** paraules que duguin IX:

_____, _____, _____, _____

3. Completa les oracions següents amb paraules que tinguin I, II o I-I :

- El pintor pintava amb un _____
- La bicicleta té dos _____
- Al _____ hi ha alumnes i professors
- Va veure una _____ d'indis
- Aquell avió va perdre una _____

4. Indica de quin tipus (**enunciativa, interrogativa, exclamativa o imperativa**) és cadascuna de les següents oracions i també si són **afirmatives o negatives**.

- No vols aquestes sabates? _____ i _____
- Andreu surt tot d'una del menjador _____ i _____
- La cartera no és enlloc _____ i _____
- La seva motxilla és fantàstica _____ i _____
- En aquell carrer no hi ha cap cotxe _____ i _____

5. ¿Què és un diàleg?

_____

_____

Completa:

En un diàleg, cada vegada que parla un personatge comenta un _____
nou i posam un _____.

DICTAT

_____

_____

_____

_____

_____

_____

ADAPTACIÓ EXAMEN (ciències socials ESO)

EXAMEN NO ADAPTAT

Desenvolupa el tema. EL DESCOBRIMENT D'AMÈRICA

Se condiona a la capacitat d'abstracció i d'organització de la informació de l'alumne.

EXAMEN ADAPTAT

1. Cristóbal Colón vol fer un viatge a Àsia per una ruta nova, navegant cap a Occident. En què fonamenta la seva teoria per pensar que és possible aquesta ruta?
2. Perquè era important trobar rutes noves per arribar a **Àsia**?
3. **Subratlla** la resposta **correcta**. Què són les capitulacions de Santa Fe?
  - a. El document en el qual s'establien les condicions del viatge i els nous descobriments, signat pels Reis catòlics Colón.
  - b. El projecte que va presentar Colón al Rei de Portugal per fer l'expedició.
  - c. El document que diu que tot el que descobreixi Colón serà per ell.
4. Com s'anomenen els **vaixells** amb els quals inicia la seva primera **expedició**?
5. **A quin país** arriba Colón en el seu primer viatge? _____
6. **Quina és la data** de commemoració del **descobriment** d'Amèrica?
7. Quan mor Colón, **sap que ha descobert** un nou Continent?
8. Explica breument qui fou Américo Vesputio.

Se li dóna a l'alumne l'oportunitat de demostrar el que sap, té una guia de suport per desenvolupar continguts i l'instruïm en el maneig i l'organització de la informació.

INICI EN EL MANEIG DE L'AGENDA

<i>ASSIGNATURA</i>	<i>DEURES</i>		<i>TREBALLS</i>		<i>EXÀMENS</i>	
	Pàg.	Exercici	Dia	Tema i contingut	Dia	Continguts i temes
<i>Dia</i> _____						

Per iniciar l'alumne en el maneig de l'agenda, es pot emprar aquest format en el centre educatiu, i després, ell, a ca seva i sota la supervisió dels pares, traslladarà la informació que conté aquest format a l'agenda.

ORGANITZACIÓ DE L'AGENDA

<p style="text-align: center;">Abril 16-20</p>	<p style="text-align: center;">DIMECRES 18</p> <p>Català: Llengua: Socials: Plàstica: <i>portar cartolina i cola</i> Ètica:</p>
<p>DILLUNS 16</p> <p>Català: <i>pàgina 26, exercici 7</i> Llengua: Socials: Plàstica: Matemàtiques:</p>	<p style="text-align: center;">DIJOUS 19</p> <p>Matemàtiques: Naturals: Anglès: <i>estudiar present d'ind. de TO BE</i> Educació física: Català:</p>
<p>DIMARTS 17</p> <p>Naturals: Educació física: Matemàtiques: Socials: Anglès:</p>	<p style="text-align: center;">DIVENDRES 20</p> <p>Català: Socials: <i>Examen tema 8 "Descobriments d'Amèrica"</i> Llengua: Ètica: Tecnologia:</p>

Completar l'agenda amb les assignatures corresponents a cada un dels dies de la setmana i, a continuació, l'alumne només ha d'escriure les tasques corresponents a cada assignatura, amb la finalitat de fer més fàcil l'organització i l'automatització de l'ús de l'agenda.

ANNEX 12

GUIA PER A DIVIDIR

¡Vamos a hacer divisiones!
si sigues los pasos será divertido...

1. ¿Cuántos números cojo del dividendo?

$$456 \overline{)8}$$

- * Si solo cojo el 4 no me cabe, ya que 8 es mayor
  - * Debo coger 45, ya que debe ser mayor que 8
- Cogeré 45

2. Busco un número que multiplicado por 8 se acerque **SIN PASARSE** a 45

$$456 \overline{)8} \quad 45 \text{ entre } 8 \text{ cabe a } 5, \text{ ya que } 8 \times 5 = 40$$

Pongo 5 en el cociente

3. Multiplico $8 \times 5 = 40$ **hasta llegar a 45 van 5.** Pongo

$$456 \overline{)8} \quad \text{este } 5 \text{ debajo del } 45$$

5 5

4. Bajo el 6 y busco un número que multiplicado por 8 se acerque **SIN PASARSE** a 56.

$$456 \overline{)8}$$

56 57   56 entre 8 cabe a 7, ya que $8 \times 7 = 56$
0   Pongo 7 en el cociente. Multiplico 8×7
De 56 a 56 van 0

¡ Es una división exacta, su resto es 0!

EXEMPLE DE GUIA D'ESTUDI PER A L'ESO

LES CAPITULACIONS DE SANTA FE

1. Colón pensava que era possible arribar a Àsia per una nova ruta, en què fonamentava la seva teoria?
2. A quina persona presenta el seu primer projecte per arribar a Àsia per una nova ruta, amb la intenció de rebre'n finançament? Ho aconsegueix?
3. On es trasllada per seguir intentat aconseguir el doblers necessaris per a la seva expedició? Quines persones l'ajuden i el protegeixen?
4. Quin esdeveniment històric es duu a terme en aquella època a Espanya?
5. Quin any aconsegueix Cristóbal Colón l'ajuda dels Reis Catòlics per a la seva expedició? Per què necessita l'ajuda dels Reis Catòlics?
6. Quin document signen per deixar constància de les condicions de la seva expedició?
7. Quines eren les condicions que establien les Capitulacions de Santa Fe? Què havia de rebre Colón? I els Reis?